

Atıf Bilgisi: Tuğcu, M. S. (2022). Belgesel Sinemada Anlatı Yapısının Oluşturulması: “Cobain: Montage of Heck” Belgeselinin Analizi. *İNİF E- Dergi*, 7(1), 297-320.

BELGESEL SİNEMADA ANLATI YAPISININ OLUŞTURULMASI: “COBAIN: MONTAGE OF HECK” BELGESELİNİN ANALİZİ*

*Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Said TUĞCU***

DOI: 10.47107/inifedergi.977166

Araştırma Makalesi***

Başvuru Tarihi: 01.08.2021

Kabul Tarihi: 17.11.2021

Öz

Belgesel sinema, gerçeklere yönelerek, bilgi ve belgeyi sinemanın teknik ve estetik unsurlarını kullanarak sunan bir alandır. Belgesel filmlerin anlattığı hikayeler gerçektir ve anlatım dili gerçekler üzerinden oluşturulur. Bu makale ile belgesel sinemanın tanımı, çerçevesi ve belgesel sinemada anlatı yapısı ele alındıktan sonra “*Cobain: Montage of Heck*” belgeseli anlatı bağlamında analiz edilmektedir. Analiz edilen belgesel Amerikalı şarkıcı ve söz yazarı Kurt Cobain’in yaşam öyküsünü anlatmaktadır. Bu makale ile Kurt Cobain’in yaşamının, belgeselin anlatıcılığı ve araçsallığıyla görsel olarak nasıl inşa edildiği, tekniğe ve anlatıya dair imkânların ise nasıl değerlendirildiği analiz edilmiştir. Böyle bir analizle belgesel sinemada hikâyenin nasıl inşa edildiği, anlatı yapısının nasıl kurulduğu incelenmekte, nitelikli belgesel anlatıcılığı için bir tür açılım aranmaktadır. Belgesel filmin belge niteliği göz ardı edilmeden, en iyi teknik ve anlatı üsluplarını belirlemeye çalışmak önemlidir. Amaçlı örneklem yoluyla seçilen “*Cobain: Montage of Heck*” belgeseli, belirlenen teknik parametrelerle, doküman ve betimleme analizi yöntemleriyle analiz edilmiştir. Belirlenen teknik parametreler; film bilgileri ve konusu, görüntü tasarımı, kurgu, ses ve müzik, röportaj kullanımı, arşiv kullanımı ve animasyon kullanımı şeklindedir. Parametreler belgeselin analizine sistemli bir yaklaşım getirmiştir. Her bir parametre belgeselin analiz kısmında alt başlıklarla verilmiştir. Parametreler aynı zamanda çalışmanın araştırma sorularını oluşturmaktadır. Film bilgileri ve konusu ile nasıl bir konunun seçildiği ve konuya nasıl bir giriş yapıldığı, görüntü tasarımı ile belgeseldeki çerçeveleme, plan, kamera ve ışık kullanımı gibi sinematografik unsurların nasıl kullanıldığı, kurgu ile ilgili parametrede kurgunun nasıl bir dile sahip olduğu, sahne akışının, ritmin, dizilimin ve temponun nasıl ilerlediği, ses ve müzikle ilgili parametrede, sesin ve müziğin anlatıyı nasıl şekillendirdiği, röportajla ilgili kısımda röportajların zamana nasıl yayıldığı, hangi amaçlara hizmet ettiği, neden ve nasıl etkili olduğu, arşiv kullanımında, belgesel ekibinin çekmediği, videolar, fotoğraflar ve belgeler gibi konuya katkı sağlayan unsurların belgesel anlatısına ne gibi etkileri olduğu, animasyon kullanımıyla ise belgeselde kullanılan animasyon sahnelerin belgesel anlatısına etkileri incelenmiştir. “*Cobain: Montage of Heck*” belgeseli incelendiğinde, işlenen konunun/kişinin özelliklerinin belgeselin anlatım diline yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Belgesel Sinema, Anlatı, Film Analizi, Cobain:Montage of Heck*

* Bu çalışma Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İletişim Bilimleri ABD’de Doç. Dr. İrfan Hıdıroğlu ve Doç. Dr. Sertaç Timur Demir danışmanlığında hazırlanan “Biyografi Belgesellerinde Anlatı Yapısı ve Portrenin Görsel İnşası” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, E-mail: saidtugcu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0598-7097

***Yazar / yazarlar, makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğuna ve kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet edildiğine yönelik beyanda bulunmuştur.

ANALYSIS OF THE DOCUMENTARY "COBAIN: MONTAGE OF HECK" IN THE CONTEXT OF NARRATIVE STRUCTURE

Abstract

Documentary cinema tends towards reality and presents information and documents by employing the technical and aesthetic elements of cinema. The stories they tell are real, and they form their narrative language based on facts. In this article, after the definition of documentary cinema, its framework, and narrative in documentary cinema, the documentary "Cobain: Montage of Heck" is analyzed in the context of the narrative structure. The analyzed documentary tells the life story of American singer and songwriter Kurt Cobain. This article analyzes how Kurt Cobain's life is visually constructed through the narration and instrumentality of the documentary, and how the capabilities with regard to technique and narrative are utilized. With such an analysis, the ways the story is constructed and the narrative structure is established in documentary cinema are examined, and some sort of expansion is sought for qualified documentary narration. It is essential to attempt to identify the best techniques and narrative styles without ignoring the documentary nature of the documentary film. The documentary "Cobain: Montage of Heck", selected through purposive sampling, is analyzed using specified technical parameters, through document and description analysis methods. The technical parameters specified include film information and subject, image design, editing, sound and music, use of interviews, use of archives, and use of animation. Parameters have provided systematicity to the analysis of the documentary, and each parameter is presented in the analysis section of the documentary divided into sub-titles. The parameters also constitute the research questions of the study. The issues examined in the study are as follows: How a subject is chosen and how an introduction to the subject is made with the film information and subject; how image design and cinematographic elements in the documentary such as framing, plan, use of light and camera are employed; what kind of language the editing has as part of the parameter regarding the editing, how the scene flow, rhythm, sequence and tempo progress; how the sound and music shape the narrative as part of the parameter regarding sound and music; how the interviews spread over time, what purposes they serve, why and how they are effective as part of the section concerning the interviews; the effects of contributing factors such as videos, photographs, and documents that the documentary team did not film on the documentary narrative in the context of archive use; and the effects of animated scenes used in the documentary on the documentary narrative within the context of the use of animation. In the examined documentary "Cobain: Montage of Heck", it was seen that the characteristics of the subject/person were reflected in the narrative language of the documentary.

Keywords: *Documentary Cinema, Narrative, Film Analysis, Cobain:Montage of Heck*

Giriş

Belgesel filmleri diğer film türlerinden ayıran özellik; gerçeklere daha fazla yönelmesi ve anlatmaya çalışmasıdır. Bunun gerçekleşmediği durumlar olsa da seyirciler belgesel filmleri gerçekleri anlattığı varsayımıyla ve beklentisiyle izlemektedir. Belgeseller de bu yaklaşımı destekleyen görsel bir dil kullanmaktadır. Bu dil ile ekrana yansıyanlar, genellikle gerçek yaşam algısını bozmayacak ve çoğu kez onu yeniden üretecek türden bir doğallıkla sunulmaktadır. Görüntülerin spontane biçimde çekildiği, kadrajların ince ayarlar yapma uğraşına girilmeden düzenlendiği ve kayda girilmesine rağmen gelişigüzel hayat akışının devam ettiği bir durum oluşturulmaktadır.

Belgesel filmler bir şeyleri olumlu yönde değiştirebilme ve farkındalık sağlayabilme gücüne sahiptir (Tobias, 2007, s. 232). Mevcut bir konuya farklı açılardan bakabilmeyi ve yeni düşünceler oluşturabilmeyi sağlarlar (Rotha, 2000, s. 95). 1980'lerden beri Altın Çağını yaşayan belgesel sinema, son dönemlerdeki üretiminin artmasıyla birlikte daha da zenginleşmiştir. Belgesel sinema ön yargılarla mücadele edebilen, yaşananlara ilişkin yeni düşünme alanları açabilen ve bunu yaparken de yeni bakış açılarını deneyebilen bir türdür (Nichols, 2017, s. 21). Belgesel dilinin açık, net, çarpıcı, cüretkâr, yönlendirici ve değiştirici olması, ayrıca duyguları harekete geçirebilecek bir yoğunlukla ilerleyebilmesi bu türün dikkat çekici niteliklerindedir.

Bunun yanı sıra belgeseller, yalnızca vakit geçirmek için izlenen bir film türünün ötesindedir ve öyle de olmalıdır. İzleyici beklenti ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak (Bernard, 2011, s. 3) kendisi ile kendisini izleyen bakışın düşünsel ve duygusal köprülerini

sıkı sıkıya örmelidir. Bu, onun etki ve başarısının temel kriterlerinden biridir. Bu yönüyle belgesellerden entelektüel etkinliği artırması beklenir. Belgeseller, düşünme biçimini sorgulatarak, izleyicide bir tür yeniden düşünme ya da bildiklerini yeniden sorgulamanın önünü açmalıdır. Bu açıdan belgesel, yalnızca basit bir öğretim ya da bildirme rolünün ötesine geçerek, yanlışlanabilir ve detaylandırılabilir olanın varlığını hatırlatmamalı, izleyiciyi taze bir formun imkanına yönlendirmelidir. Bir belgesel tam da bu tarz bir girişime sahip, yani estetik bir tertip içinde fikir dinamiklerini harekete geçiren bir eser olabilmelidir.

İnsanlık, bugüne kadar kendini sanatsal olarak anlatabilmek için her daim belirli araç, yöntem ve formların arayışı içinde olmuştur. Yaratıcı yönünü kullanarak kendini ifade edebilmek için varlığında hazır bulunan merak ve tutku, ihtiyaç ve yaşamsal güçle her zaman bir şekilde buluşmuştur (Radin, 2007, s. 269). Bu aşkın yönelim mağara duvarlarından, dijital ekranlara kadar uzanan süreçte kendini göstermektedir. İnsan, her daim kendini ifade edebilmek, anlatabilmek istemiştir. Belgesel sinema da bu sanatsal anlatı geleneğinin bir uzantısı ve çıktısı olarak karşımızda belirmektedir.

1. Metodoloji

Bu çalışma için seçilen belgesel “*Cobain: Montage of Heck*” anlatı inşası bakımından analiz edilmektedir. Belgeselin görsel doküman niteliği taşıması sebebiyle ve anlatı yapısı üzerinde incelemeler yapılacak olması sebebiyle yöntem olarak doküman analizi ve betimleme analizi uygulanmaktadır. “*Cobain: Montage of Heck*” belgeseli bu yöntemlerle incelenirken, yöntemin uygulanması bazı verili olan çözümlene parametreleri ile yapılmaktadır. Bu parametreler, belgeselin analizi için sistemli bir şablon oluşturmaktadır. Parametreler belirlenirken film diline ilişkin kitaplardan ve belgesel film kuramcısı Bill Nichols’un yaklaşımlarından yararlanılmıştır.

Nichols (2017, s. 272-274) tarafından belgesel film incelenirken not edilerek bakılması gerekenler ve yazımı destekleyecek olan unsurlar şu şekilde sıralanmaktadır; sahnelerin sıralanışı nasıl (önce hangi sahnenin, sonrasında hangi sahnenin geldiği gibi), tercih edilen planlar neler (ne tür bir açı, çekim stili ve çerçeveleme tercih edildiği gibi), kurgu kullanımı nasıl, bir sahnedeki konuşmalar, dış ses, müzik ve ses efektlerinin kullanımı, karakterin gelişimi (film karakteri anlamamız için neler yapıyor, kamera, kurgu, sahne düzeni, nelerin söylendiği ve nelerin söylenmediği), retorik kullanımı (inandırıcılık ve güvenilirlik nasıl sağlanıyor), alışılmadık durumlar (yönetmenin varlığını nasıl hissettirdiği veya varsa politik durumlar) ve filmin estetik ve duygusal tepkileri nasıl sağladığına bakılması gerekmektedir.

Bu bilgiler ışığında incelenecek belgeselle ilgili olarak belirlenen parametreler şu şekildedir; film bilgileri ve konusu, görüntü tasarımı, kurgu, ses ve müzik, röportaj kullanımı, arşiv kullanımı ve animasyon kullanımı. Bu parametrelerle belgesele ilişkin analiz kategorize edilmektedir. Çözümlene parametreleri belgesel analizinin altında başlıklar şeklinde yer almaktadır. “*Cobain: Montage of Heck*” belgeseli amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Ural ve Kılıç’a göre (2011:45) araştırmayı yürüten kişi, önceki deneyimlerinden ve birikimlerinden yola çıkarak çalışmanın amacına uygun olacak şekilde örnekleme belirleyebilmektedir. “*Cobain: Montage of Heck*” IMDB (Internet Movie Data Base) verilerince popülerite puanı yüksek olarak sıralanan belgeseller içerisinde yer almaktadır. “*Cobain: Montage of Heck*” belgeseli anlatı dili açısından ve veri sunma anlamında yeni açılım ve öneriler sunabildiği için çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiştir.

2. Belgesel Sinema

Belgesel sinema belge niteliğinde görüntülerin ve sinemaya özgü anlatım unsurlarının kullanılması sonucu ortaya çıkan bir film türüdür. Kavram üzerinden de yaklaşıldığında belgesel sinema, “belge” ve “sinema”ya ilişkin unsurların birleştirilmesidir. Belgesel sinemayı diğer türlerden ayıran temel unsur buradaki gerçekliğin hayal ve kurgudan çok bilgi ve belgeye dayanıyor olmasıdır. Elbette bu, belgeselin estetik kaygıları ve arayışları olan bir sanat girişimi olmasıyla çelişmemektedir. Nitekim belgesel sinema, belgenin sanatsal değerleri göz ardı edilmeksizin inşa edilmesini gerektirmektedir. Tam bu nedenle belgesel sinemayı, sinema sanatı içinde bir yere konumlandırırken; tıpkı bu çalışmadaki gibi, onun gerçeklikle ilişkisini hem içerik hem de teknik yönleriyle değerlendirmek gerekmektedir.

Belgeseli tanımlamaya ilişkin akademik çalışmalara bakıldığında genellikle Grierson’un tanımlamasına yer verildiği görülmektedir, elbette burada Grierson’un belgesel sinemanın kurucu isimlerinden kabul edilmesinin önemi vardır. Grierson’un belgele ilişkin bu popüler tanımlaması “gerçeğin yaratıcı bir şekilde yorumlanması” şeklindedir (Hardy, 1966, s. 13). Bu tanımlama belgeseli anlamlandırmak için geniş ve fakat biraz da dağınık bir perspektif sunmaktadır. Buna göre gerçeğin tam olarak nasıl resmedildiğinde gerçek olacağı kadar, yaratıcı yorumlamadan ne anlaşılması gerektiği de soru işaretleriyle doludur. En azından bu soru işaretleri etrafında, çok sayıda kuramcının birbirinden farklı yaklaşımlar sunduğu hatırlanmalıdır.

Hiç şüphesiz belgesel, sinema sanatının köklü ve yaygın bir türüdür. Belgeye dayanma çabasının yanında bir sanat eserinin gerektirdiği niteliklere sahip olma sorumluluğuyla karşı karşıyadır. Bu, belgesel sinemaya bir bakıma sanatsal yaratıcılık açısından kısıtlama gibi görünebilecek mutlak gerçekliği yorumlama, geliştirme ve yeniden üretme misyonu da yüklemektedir. Başka bir deyişle belgesel sinema, somut bir veriyi yetkin bir şekilde kullanabilmeli ve sanatın, güzelin izini süren tavrıyla meseleleri estetize edebilmelidir. Bu açıdan belgesel sinema, bir televizyon ya da haber gerçekliği üretmez. Aksine kimi zaman sıradan, kimi zaman banal denebilecek gerçeklikleri sanatsal yorumlamaya tabi tutar. Nichols, (2017, s. 166) bir belgeseli “belge” olmaktan ayıran özelliğin, o belgenin sanatçı tarafından kendi yaklaşım biçimine göre yorumlanması olduğunu ifade etmektedir.

Belgesel film medyada sunulan bir haber filmi gibi değildir. Yönetmen tarafından üzerinde keşif, araştırma, tartışma ve değerlendirmeler yapılarak, kendine özgü bir anlatım diliyle ortaya çıkan bir sunumdur (Bernard, 2011, s. 5). Belgesel filmler gerçek olaylara, kişilere, mekanlara ve belgelere dayanırlar, bunlar yönetmenin sinematografik bakış açısıyla özgün bir şekilde işlenirler (Güneş, 2017, s. 68). Bu tanımlar, Grierson’un yaklaşımına yakın görünmektedir. Genellikle aşına olunan bu yaklaşım gerçeğin, yaratıcı bir şekilde işlenmesi üzerinedir.

3. Belgesel Sinemada Anlatı

Hikaye anlatımı, fikrin bulunmasıyla başlayan ve çekimlerin yapılması, düzenlenmesi ve yapılandırılmasıyla devam eden kavramsal bir süreçtir. Süreç boyunca film yapımcıları ana karakterlerin kim olduğu, ne istedikleri, istediklerini alamazlarsa risklerin neler olduğu, gerilimin nerede olduğu, hikayenin nereye gittiği ve neyin önemli olduğuna dair çeşitli sorular sorar ve cevap ararlar. Film tümüyle şekillenmiş olsa dahi, sorular ve cevaplar üzerinden ilerleyen keşif süreci devam eder (Bernard, 2011, s. 7-8). Anlatıyı kuranların sorularını ve cevaplarını iyi oluşturabildikleri bir yapı sunmaları ve mümkün mertebe mantıksal boşluk bırakmamaları izleyicilerin de tatmin olmasını ve benzer soru ve cevapları bulabilmelerini sağlayacaktır.

Belgeseller her zaman standart bir hikaye kalıbını takip etmeyebilir. Önemli olan filmin konusunun ilgi uyandırıcı bir şekilde sunulabilmesidir. Tema, konu, karakter ve olaylar sürekli olarak gelişerek ilerleyebilir. Bu durum izleyicilerin sürprizlerle karşılaşmasını ve anlatının derinleşmesini sağlar. Yalnızca ilgiç bir olayın sunumu, onun film olması için yeterli olmayabilir. Bir fikrin iyi bir hikaye olabilme potansiyelini tespit etmek için şu sorular sorulmalıdır; kişiye veya duruma dair gerçekleşen bir değişim var mı? Eğer varsa bu değişim nasıl tanımlanabilir? Önemli bir amaç için harekete geçen ve engellerle karşılaşan karakterler var mı? Bununla birlikte yönetmenin bu fikirlere kapılma nedenini ve kendisi için önemini bilmesi, fikrini diğer insanlar için de nasıl önemli hale getireceğini tespit etmesine yardımcı olacaktır (Rothwell, 2012, s. 58-59). Hikayenin temellerine dair bu şekilde önemli sorular sormak ve bunlara cevaplar bulmak anlatının tutarlı ve etkileyici bir yapı sunabilmesine yardım edecektir.

Filmde amaçlara ve isteklere ulaşmak kolay olmamalıdır. Eğer bir şeye kolayca ulaşıyorsa seyirci bunu izlemek için yeterince şevkli olmayacaktır. Zor olduğunda bir gerginlik oluşacak ve bu şekilde bir şeyleri izlemek daha cezbedici hale gelecektir. Bir filmi izlemeye devam ettiren şey daha sonra ne olacağına dair seyirciyi meraklandırarak bilmeye iten süreçtir. Bir filmde kahramanın tehlikeli olan bir bodrum katına doğru ilerlediği düşünüldüğünde kahramanın her adımında artan bir gerginlik duygusunun hakim olacağı görülecektir. Bodrum katında tehlikeli bir durumun olduğu bilinmese bu sahne, sıradan bir merdivenden inme sahnesi olurdu. Gerilimin olmadığı bir hikaye, daha düz ilerler ve olacıklara dair izleyicide bir merak uyandırmaz (Bernard, 2011, s. 25). Filme ilişkin sorgulayıcı ve merak uyandırıcı bir yaklaşımın yakalanması, izleyicinin katılımını artırabilmek için önemlidir.

Temel hikaye anlatısında, kazanma arzusu, öncelikli olarak odaklanılan bir konu, odaklanılan konunun ise dramatik bir arka planla sunumu vardır. Birey ve durum arasındaki ilişki kahramanca veya trajik olabilecek çeşitli biçimlerle sunulur (Corner, 2002, s. 97). Kurmaca olmayan filmlerde, birey etrafında şekillenen olayların ve o bireyin hedeflerine ulaşmak için gerçekleştirdiği eylemlerin bulunduğu, kurmaca filmlerdekine benzer dramatik usullerle ilerlenmektedir (Spence ve Navarro, 2011, s. 135). Bu sebeple dramatik hikaye anlatımının sadece kurmaca filmlere özgü olduğu düşünülmemelidir. Belgeselde, kurmaca filmlerde olduğu gibi senaryo yazılmayabilir, fakat bu durum genel hikaye anlatım prensiplerini takip etmeyeceği anlamına gelmez. Belgesel filmler de hikaye anlatırlar, onların hikayeleri yaşamın gerçekliği içerisinden çıkmaktadır. Belgesel film yapımcısı çekmek istediği hikayenin çatışmasını, engellerini, amaçlarını tespit ederek bunu bir film anlatısına nasıl yerleştirebileceğini düşünür.

Hikaye, bir olayın veya olay dizisinin okuyucuyu, dinleyiciyi veya izleyiciyi ilgilendirecek bir şekilde hazırlanmasıdır. Her hikayenin bir başlangıcı, ortası ve sonu bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, zorlayıcı karakterler, gerilim ve çatışma vardır. İzleyici bu yollarla duygusal ve entelektüel düzeyde motive olabilmektedir. Bunun yanı sıra hikaye anlatımında, önce belgeseli çekip ardından hikayeyi bulmaya çalışmak veya özneye tam uymayan dış bir çerçeveden yaklaşıma çalışmak tercih edilmemesi gereken hatalardır (Bernard, 2011, s. 8-9,15). Belgesel filmlerde kurmaca filmlerden farklı olarak doğal gelişime de izin verilmelidir. Bu durum bazen ortaya bambaşka yapıların ve durumların ortaya çıkabilmesini de sağlayacaktır. Hikayeyi daha en baştan bir çerçeveye oturtmaya çalışmak kısıtlı bir anlatı yapısının ortaya çıkmasına sebep olabilir.

4. “Cobain: Montage of Heck” Belgeselinin Analizi

“Cobain: Montage of Heck”, Amerikalı şarkıcı, söz yazarı ve Nirvana grubunun solisti Kurt Cobain’in yaşamöyküsünü anlatmaktadır. Alternatif rock müziğin önemli

isimlerinden olan Cobain'in yaşamı, Aberdeen'de başlayan çocukluk yıllarından, 1994'te 27 yaşındayken vefat ettiği döneme kadar genel olarak işlenmektedir. Film, Cobain'in şüpheli ölümünden 21 yıl sonra 2015 yılında hazırlanmıştır. Yönetmenliğini Brett Morgen üstlenmektedir ve süresi 132 dakikadır.

4.1. Film Bilgileri ve Konusu

Filmin ismi olan "*Montage of Heck*", Cobain'in 1988 yılında kişisel olarak hazırladığı bir kasetin ismidir (Burgoyne, 2015). O dönemler bu şekilde karışık kasetler hazırlamak yeraltı kültürüne özgü bir gelenektir ve insanlar bunu çıkma teklifi etmek veya kendini ifade etmek için kullanmaktadır. Cobain'in hazırladığı bu karışık kaset ise onun yirmili yaşlarındaki zihninin gerçeküstü ve psikedelik bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır (True, 2014). Cobain bu kolajını, dört kanallı bir kaset kaydedici ile hazırlamıştır. İçeriği; Cobain'in kapsamlı kayıt koleksiyonundan, radyo kayıtlarından, Nirvana demolarından ve kendisi tarafından oluşturulan seslerden oluşmaktadır. Otuz altı dakikalık uzun versiyonu ve sekiz dakikalık kısa bir versiyonu vardır (Vassar, 2002).

Montage of Heck, Nirvana veya Cobain hakkında yapılan filmlerin sonuncusudur. Bu filmde yönetmen, Cobain'in ailesi tarafından tam olarak yetkilendirilmiştir. Cobain'in Courtney Love'dan olan kızı Frances Bean Cobain filmde yapımcı olarak yer almaktadır (Goble, 2014). Kurt Cobain hakkında hazırlanmış pek çok kitap ve film vardır. Charles R. Cross tarafından kaleme alınan "*Bir Kurt Cobain Biyografisi: Cennetten de Ağır*", Max Wallace ve Ian Halperin tarafından yazılan "*Aşk ve Ölüm-Kurt Cobain Cinayeti*", Michael Azerrad tarafından yazılan "*Come As You Are: The Story Of Nirvana*", Stüdyo İmge'nin 2003 yılında yayınladığı "*Kurt Cobain Tribute*" isimli kitap, AJ Schnack tarafından yönetmenliği üstlenilen "*Kurt Cobain About a Son*" isimli belgesel, Gus Van Sant tarafından yönetilen "*Last Days*" isimli kurmaca film, Nick Broomfield'in yönettiği "*Kurt & Courtney*" belgeseli, BBC tarafından hazırlanan "*The Last 48 Hours of Kurt Cobain*" isimli belgesel ve Benjamin Statler tarafından yönetilen "*Soaked in Bleach*" belgeseli bunlardandır.

Cobain'in dul eşi Courtney Love, Morgen'in Hollywood film yapımcısı Robert Evans'la ilgili belgeseli *The Kid Stays in the Picture*'i izledikten ve arşiv görüntülerinin yaratıcı bir şekilde kullanıldığını gördükten sonra Brett Morgen'a ulaşmıştır (Bromwich, 2015). Morgen'in bugüne kadar gerçekleştirdiği projeler *Montage of Heck* için öncesinde kazandığı tecrübeyi oluşturmaktadır. *Ollie's Army* (1996), *On the Ropes* (1999), *The Kid Stays in the Picture* (2002), *Chicago 10* (2007), *Nimrod Nation* (2008), *Truth in Motion* (2010), *June 17th, 1994* (2010), *Crossfire Hurricane* (2012) ve *Jane* (2017) bunlardan bazılarıdır. Önceki çalışmalarından *The Kid Stays in the Picture*'da arşiv görüntülerini etkili bir şekilde kullanmıştır. *Crossfire Hurricane* bir başka rock müzik grubu Rolling Stones'la ilgili bir belgeseldir. *Chicago 10*, animasyon sahneleri, arşiv görüntüleri ve müziğin etkili bir biçimde kullanıldığı bir başka belgeseldir.

Montage of Heck filminin girişinde Cobain'in bir sahne şovu gösterilir. Bu şovda Cobain sarı peruk takmış ve beyaz bir elbise giymiştir. Tekerlekli sandalye ile sahneye getirilir. Sahnede mikrofonun yanına getirildiğinde ayağa kalkar, biraz şarkı söyler ve sonrasında kendini yere atarak bir süre hareketsizce bekler. Bu şov gösterilirken ara ara ekrana röportajlar gelmektedir, bu kısımda üç farklı kişiyle gerçekleştirilen röportajlar üzerinden Cobain'in dahiliğine, mümkün olduğunca iyi yazma, iyi şarkı söyleme ve iyi enstrüman çalma arzusunda olduğuna ve sanatıyla verdiği mesajlara değinilir. Bu söylemler yalnızca röportaj şeklinde verilmeyerek, Cobain'in sahne şovu ile birlikte iç içe kullanılarak aktarılmaktadır. Bir yandan sahne şovu ilerletilmekte, aralarda durularak röportajlardan belli kısımlar verilmektedir. Bu şekilde röportajlarda onun karakterine dair

söylenenlerin bir yandan gösterimi yapılmaktadır. Bazen sahne şovu izletilirken, röportajların bu görüntülerle birlikte ses kısmı verilmeye devam etmektedir. Böyle bir yaklaşımla röportajlarda anlatılanlar doğrulanmakta ve desteklenmektedir. Röportajların dinlenilmesine akıcılık kazandırılmaktadır. Röportajlarda anlatılanların ise gerçekten böyle olduğu algısı oluşturulmaktadır. Bu yaklaşımla röportajların etkinliği artırıldığı gibi sahne şovunun etkisi de artırılmaktadır. Dolayısıyla birbirini destekleyen iki güç olarak hareket ederler.

Belgeselin girişinde Cobain'in sahne şovu ile birlikte verilen röportajların ardından filmin jeneriği ekrana gelir. Jenerikte birbirinden farklı görüntülerin montajlanması ile oluşturulan bir video kolajı, Nirvana'nın *Territorial Pissings* adlı şarkısı eşliğinde kullanılır. Bu video kolajında çeşitli televizyon şovlarından, reklamlardan, korku filmlerinden, yürüyüş kortejlerinden, bir biyoloji dersi anlatımından, okul müsamerelerinden, devrilen bir ağaçtan, şehirden ve benzeri bir çok unsurdan görüntüler yer almaktadır. Böyle bir video montajının kullanımı, filmin ismiyle ve tarzıyla uyumluluk göstermektedir. Filmin kahramanı olan Cobain de çeşitli montajlar yapmaktadır. Cobain'in eski kız arkadaşı Tracy Marander, Cobain'in hazırladığı "Montage of Heck" isimli karışık kasetle ilgili olarak: "Montage of Heck'i seviyorum. Kayıtları biraz televizyonu ve kaydettiği rastgele sesleri kullanarak yaptı. Sanırım hepsi Aberdeen'de yapıldı. Biraz zaman aldı. O televizyondan ve VHS kasetlerden montaj yapmayı severdi. Bu montaj, TV dizileri, 60'lardan 80'lere kadar olan TV şovları, eski filmler, kötü filmler, reklam parçaları ve gece geç saatlere kadar uzanan reklam filmlerinin bir karışımıdır." demektedir (akt. True, 2014).

Filmde kullanılanlar ve oluşturulan biçim her anlamda filmin öznesine yaklaşılmaya çalışmakta ve aynı zamanda filmin öznesinden türemektedir. Filmin jeneriğinde, Cobain tarafından hazırlanan montajlara benzer bir montaj kullanılmıştır. Cobain'in yalnızca sesleri kullanarak hazırladıklarının görsel bir versiyonu yapılmıştır. Ayrıca bu video kolajda kullanılan görüntüler Cobain'in yaşadığı dünyayı ve dönemi göstermektedir. İzleyiciler belgeselin öznesi olan Cobain'in yaşadığı döneme dair de bilgi edinmektedir. Bu bilgilendirme Cobain'in tarzıyla yapılmaktadır. Gerçek dünya onun yaklaşımıyla montajlanarak aktarılmaktadır. Böylelikle özne belgesel anlatısında kenarda bırakılmamaktadır. Cobain'in gösterilmediği veya anlatılmadığı sahnelerde de bir şekilde onun varlığı belirmektedir. Onun yaşadığı dönem de onunla bağlantılı olarak, onu inşa edecek şekilde aktarılmaktadır.

4.2. Görüntü Tasarımı

Montage of Heck'te genel olarak Cobain'in çocukluk yıllarına dair aile filmleri, fotoğrafları, günlüklerinin ve defterlerinin kayıtları, çizimleri ve resimleri, konserlerinden görüntüler, gazete haberleri, eşi Courtney Love'la birlikte ev çekimleri, çizimlerinin görselleştirilmesi, bazı dönemlerinin animasyon film yöntemiyle canlandırılması ve röportaj çekimleri yer almaktadır. Röportaj çekimlerinde konuşan kişiyi yalnızca karşısından değil, yan profilinden de kayda almak gibi farklı açıların denendiği görülmektedir. Röportaj çekimleri yalnızca tek kamera kullanılarak yapılmamıştır. İki veya üç kamera ile farklı açılardan çekimler gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki fotoğraflarda görüldüğü gibi röportajı alınan kişinin konuşması devam ederken farklı açıların kayıtlarına geçilerek röportaj akışı devam ettirilmektedir. Babası Don Cobain'in röportajı yan profilinden geniş bir açıyla alındığı kadrajla başlamaktadır, daha sonra karşı açısına geçilir, ardından siyah ekran üzerinde ismi ve Cobain'le bağlantısının ne olduğu bilgisi verilir, ekranın siyah olduğu süreçte röportaj ses olarak verilmeye devam etmektedir. Sonrasında ise ilk kullanılan kadrajın daha daraltılmış bir versiyonu kullanılmıştır. Bu kadraj (ışığın,

hareketin ve kamera konumunun aynı olması sebebiyle) muhtemelen kurgu sürecinde aynı açının dijital olarak kesilmesiyle oluşturulmuştur.

Belgeselin röportaj çekimlerinin ışık kullanımlarında genellikle ana ışık kaynağı olarak doğal ışığın kullanıldığı görülmektedir. Bazı yerlerde yalnızca ana ışığı desteklemek için ve gölge oluşumlarını engellemek için yapay ışık kullanılmıştır. Fakat Don Cobain röportajında destekleyici yapay ışık kullanımı görülmemektedir. Pencereden gelen doğal ışık kullanılmıştır. Kadrajda görünen abajur ışığının kullanımı da tercih edilmemiştir. Bu durum belgesele özgü doğallığı desteklemektedir. Don Cobain'in özellikle yan profilinden yapılan çekiminde başının kamera tarafında olan kısmı karanlıkta kalmaktadır fakat yüz kısmı aydınlıktır. Bu açıda doğal ışık kaynağı kameranın karşısında olmasına rağmen çekilen kişinin tümüyle silüete dönüşmesine yani karanlıkta kalmasına izin verilmemiştir. Işık kaynağının görüldüğü açılar doğal ışığın kullanıldığını seyircisine de göstermektedir.

Görsel 1. Don Cobain Röportajı

Röportaj çekimlerinde kişilerin karşısından değil yan profillerinden ve uzaklarından da çekimleri yapılmaktadır. Böyle bir çekim, konuşan kişileri tam karşılardan muhatap olarak almak yerine, konuya uzaktan ve dışarıdan bir bakış yapılabildiği hissini uyandırmaktadır. Bunun yanı sıra doğal ışık kaynağının kadrajda görüldüğü açılar da tercih edilmiştir. Işık kameranın karşısında olduğunda, yani ters ışıkta, konuşan kişinin tümüyle aydınlatılmadığı, dolayısıyla bazı kısımların karanlık bırakıldığı yerler de vardır. Bu yönüyle böyle bir ışıklandırma, kişilerin veya olayların karanlıkta kalabilecek yanlarına vurgu yapabilmektedir.

Görsel 2. Yan Profilden Yapılan Röportaj Çekimleri

Röportajla ilgili çekimlerde yan profilden çekim ve karşıdan gelen ışık kullanımının yanı sıra alt açıdan yapılan çekimler, konuşan kişinin yatay düzlemde kompozisyonun alt yarısındaki kısma yerleştirildiği açılar, kişilerin kadraj içerisinde ortalanmadığı, sağ veya sol kısma yerleştirildiği açılar da yer almaktadır. Cobain'in arşiv röportajlarının birinde, yüzünün yan profilden alındığı bir açısı da belgeselde kullanılmıştır. Röportaj açılarının normalden farklı oluşu, düz ve standart açıların ve kompozisyonların tercih edilmemesi, Cobain'in standartlardan farklı bir yaşam biçimine sahip olmasıyla ilişkilendirilebilir. Film dili öznenin yaşam biçimine ve tavırlarına yaklaşarak onu yansıtmaya çalışmaktadır.

Görsel 3. Röportaj Çekimlerinde Konumlandırma Biçimi

Cobain'in annesi Wendy ve dul eşi Courtney'le gerçekleştirilen röportajların, filmin sonuna doğru olan kısımlarında gece çekimi tercih edilmiştir. Filmin sona yaklaşan kısımları, Cobain'in uyuşturucu kullanımı, sağlık sorunları ve psikolojik problemleriyle gittikçe kötüleşen yaşamını anlatmaktadır. Röportajların bu kısımlarında Wendy'nin ses tonu iyi değildir ve gözleri nemlidir. Kadrajda konumlandırılma biçimine bakıldığında,

bakış yönünde boşluk bırakılmamıştır. Böyle bir çerçeveleme, sıkışmışlık ve ileriye gidememe hissi oluşturmaktadır. Courtney'in çekimlerinde de benzer durumlar vardır. Sık sık sigara içmektedir. Çekimlerdeki darlık, gece ışığının tercih edilmesi ve sigara kullanımı klostrofobik bir durum oluşturmaktadır.

Görsel 4. Röportajlarda Gece Çekimi

4.3. Kurgu

Film başlarken ekranda ilk olarak şu yazı belirir: “İzleyeceğiniz film Kurt Cobain’in ailesi tarafından sağlanan sanatsal ürünler, müzik, günlükler, ev filmleri ve ses montajlarına dayanmaktadır.” Filmin kurgusuna dahil olan unsurların çoğunu Cobain’in ailesi tarafından verilen arşiv materyalleri oluşturmaktadır. Hatta bunların ses ile ilgili olanları, yani Cobain tarafından yıllar önce hazırlanan kasetler, kendisi tarafından, kendi ruh dünyasına ve tarzına uygun bir biçimde montajlanmıştır. Karakterin özüne inmeyi hedefleyen belgesel, onun dünyasını yansıtabilecek tüm unsurlardan yararlanmaya çalışmaktadır. Bir ses sanatçısı olan Cobain tarafından hazırlanan karışık kasetler onun kendine has dünyasını kendine özgü dille yansıtmaktadır. Film başlarken bir kısmı dinletilen, bir kısmı görselleştirilerek jenerikte yer alan, bir kısmı belgeselin muhtelif yerlerinde kullanılan bu eski kayıtların ritmi ve yaklaşımı belgeselin kurgu diline de yansımıştır. Bu durum yadsınacak bir durum değildir, çünkü belgeselde istenen, karakterin duygu dünyasını film dili ile aktarabilmektir. Cobain’in kasetlerinin, müziğinin ve tarzının filmin anlatısında kendine yer bulabilmesi, Cobain’in dünyasının daha iyi anlaşılabilmesine olanak sağlamaktadır.

İki görüntünün ard arda verilmesiyle, bu görüntülerin aralarındaki ilişkiden yeni bir anlam ortaya çıkabilmektedir (Rabiger, 2020: 135). Don Cobain ve eşi Jenny Cobain’in birlikte yan yana verdikleri röportajda birçok farklı açıya yapılan kesmelerle röportaj devam etmektedir. Bazen ise araya fotoğraflar girmektedir. Jenny Cobain’in “bir yerden sonra onunla uğraşmadım, Don’a onun evden çıkması gerektiğini söyledim” (Kurt Cobain’i kastederek) dediği kısımda babanın yüzü gösterilir ve eliyle koltuğu sıkıdığı kısmın detayı verilir. Jenny konuşurken Don’un yüzünü göstermek ve ardından onun el detayına geçmek yaşanan pişmanlıkları ve sıkıntıları söz kullanmadan ifade etmektedir. Böyle bir detayı yakalayabilmiş olmak önemlidir. Bu detayı yakalayabilmek için röportaj yapılan kişinin sürekli olarak elinin kamerayla çekilmiş olma ihtimali olabileceği gibi, bu

el detayının, kurguda bu sahneye yerleştirmek için ayrıca çekilmiş olabilme ihtimali de söz konusudur. Hangi bağlamda olursa olsun, röportaj sırasındaki duygusal durumların fark edilerek buna dair detayların sonradan çekilmesini düşünmek de önemlidir. Dolayısıyla vefat eden bir oğlun arkasından, onu evden gönderdikleri kısımların rahatlıkla anlatılabildiğini göstermeyi yönetmen de tercih etmemiştir.

Görsel 5. Don Cobain El Detayı

Cobain'in bireysel kayıt cihazlarının yer aldığı bir dönemde yaşamış olması, kendisinin ve ailesinin bunları kullanıyor olması, bunun yanı sıra şöhrete ulaşması ve medya tarafından da kayıtlarının oluşturulması, arşivinin zengin olmasını sağlamaktadır. Böyle bir durum belgeselcinin elini de zenginleştirmektedir. Devasa bir arşiv yığınıyla dahi karşı karşıya kalınabilmektedir. Uzun bir süre arşiv görüntüleri incelenebilmekte ve oluşturulmak istenen minvalde kullanılabilir. Bu yönüyle belgeselde, tüm görüntülerin film ekibi tarafından çekilmesine gerek kalmamaktadır. Özellikle kurgucu ve yönetmen, çekim yapmanın yanı sıra daha çok derleme/düzenleme ile ilgilenebilmektedir.

Tablo 1. Belgeselin Genel Akış Şeması

1-3:30 dk.	Cobain'in sahne performansı ve üç kişiyle Cobain'i anlatan röportajlar
3:30-4:30	Filmin Jeneriği
4:30-13	Wendy'nin Cobain'in dünyaya gelme sürecini ve çocukluk yıllarını anlatması
13-19	Don ve Jenny Cobain röportajları ve video kolajları
19-24	Cobain'in gençlik yıllarının animasyon tekniğiyle anlatımı
24-29	Kim Cobain röportajı, Over the Edge filminden görüntüler, Cobain'in ilk performansları
29-32	Krist'le röportaj, Cobain'in çizimlerinin hareketlendirilmesi
32-46	Kız arkadaşı Tracy ile görüştüğü dönemin anlatılması, çizimlerinden ve sahne performanslarından görüntüler ve bu dönemin animasyon olarak gösterilmesi
46-49	Nirvana grubu turne, röportaj ve sahne görüntüleri
49-53	Krist ve Tracy röportajları, Cobain'in mide sorunu, eroin kullanması
53-57	Animasyon sahneler, eski röportajların ses kayıtları ve görüntüleri, televizyon yayını
58-61	Wendy'nin anlatımıyla Cobain'in ilk albümünü annesine göstermesi ve Smells Like Teen Spirit müzik klipi
62-70	Turne yolculukları, sahne performansları, manşetlerde ve tv sunumlarında Nirvana, arşivden röportajları ve konserlerinden görüntüler
71-80	Eleştirilmesi, Krist'le röportaj, Courtney Love ile ilgili süreçlerinin anlatılması, konserlerden arşiv görüntüleri ve dergi kapaklarında Nirvana
81-90	Courtney Love ile Cobain'in ev yaşamından görüntüleri
91-98	Nirvana albümlerindeki imgelerle hazırlanan klip, uyuşturucu kullanımı eleştirileri, konser görüntüleri
99-108	Bebekleriyle birlikte evlerinden görüntüler, gazete haberleri, animasyon bir sahne, Cobain'in olumsuz yönde gidişi
108-114	Arşivlerden stüdyo kayıtları, Cobain'in fotoğrafları, müzik klipleri, dergi kapakları, tv sunumları, Frances'e dair arşiv video görüntüleri
115-122	Wendy ile röportaj, Cobain röportajı ses kayıtları, sahne hazırlıkları, bebeğinin ve kendi bebekliğinin görüntüleri
123-128	Courtney ile röportaj, Cobain'in komaya girmesi, sahne performansı ve bitiş
128-132	Bitiş jeneriği

4.4. Ses ve Müzik

Bu belgesel Nirvana grubunun solisti Kurt Cobain'i anlatması yönüyle müzikle ilgili bir belgesel olarak da değerlendirilebilir. Bunların yanı sıra birçok arşiv materyaliyle birlikte 108 ses kasetinden de yararlanarak, öznenin inşasını daha çok ses ile ilgili materyaller üzerinden kuran bir belgeseldir. Buna benzer bir başka belgesel ise *Listen to me Marlon*'dur. Bu belgesel de, Marlon Brando'nun yaşamı esnasında kaydettiği sesler üzerinden inşa edilmiştir. Bu ses, belgeselin genel hatları boyunca görüntüler üzerinde kullanılmış ve o belgeselin anlatıcısı konumuna gelmiştir. Sesler, öznelerin vefatlarından sonrasına kalabilen, halen yaşamdaymış gibi hissedilebildikleri ve kendi fikirlerini duygusal tonlarıyla iletebildikleri yegane mecralardır. Bunlar dijital hafızalarda veya çeşitli kasetlerde muhafaza edilerek bu tür yapımlarda kendilerinin yeniden inşa edilmesinde kullanılabilir. Saatlerce yer kaplayan bu materyallerin dinlenmesi ve hepsinden bütüne ulaşabilecek yalnızca belli bir kısmın kullanılması ortaya yeni bir tasarımın çıkmasını sağlamaktadır.

Belgeselin ismi, Cobain'in yaşamdayken doldurduğu karışık bir kasedin isminden gelmektedir. Çeşitli seslerin ve Cobain'in kendi sesinin karışımıyla oluşturulan bu kaset, hem Cobain'in dünyasını göstermekte hem de belgeselin anlatısının ortaya çıkmasında başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Cobain yaşamı esnasındaki bilinirliğini de sesi üzerinden sağlamıştır. O, sesinin farklılığı, tarzı ve dünyaya bakışıyla diğerlerinden ayrılmakta ve farklı bir noktaya gelmektedir. Bu yönüyle ses; duygu, birikim ve bakış açısına bürünebilen ve çeşitli okumalara açık bir imge konumuna gelmektedir. Cobain ve onun yaşam biçiminde somut bir görünüme bürünmektedir.

Filmde Cobain'in birçok şarkısı kullanıldığı gibi, bunlardan ayrı bir biçimde film için yapılan ve kullanılan müzikler de vardır. Her biri filmin genel anlatısına ve kullanıldığı sahnedeki ruhun daha iyi gösterilebilmesine hizmet etmektedir. Müzik ve şarkı biçiminde kullanılan ses de, insanların konuşma sesleri de belli duygular oluşturmaya ve bir anlatı kurmaya yardım etmektedir. Bunların kullanım yerleri ve kullanılma biçimleri çeşitli yollarla hikayeye destek olmaktadır. Cobain'in çocukluğunun anlatıldığı kısımda kullanılan *Oh Me* isimli şarkı, çocukluk anlatısıyla birlikte bitmekte ve orijinal kaydında olduğu gibi sonunda yer alan alkışlarla birlikte kullanılmaktadır. Filmin sonunda kendi hayatına son verdiği yazan kısımda, kullanılan şarkının sonundaki alkışlar ve filmin tüm sesleri birden kesilmektedir. Burada kullanılan şarkı *Where Did You Sleep Last Night* daha sert ve bir gençlik sancısını yansıtabilecek bir şarkıyken, çocuklukla ilgili anlatıda kullanılan *Oh Me* ise daha umut dolu bir şarkıdır.

Tablo 2. Belgeselde Şarkıların Kullanımı

Şarkı Adı	Kullanıldığı Sahne
Territorial Pissings	Giriş jenerik videosu
Wake Up Little Susie / Everly Brothers	Aberden şehri tanıtılırken
Oh Me	Çocukluğu anlatılırken
Something in the Way	Boşanma süreci anlatılırken
Scentless Apprentice	Aileler tarafından dışlandığı anlatıldıktan sonra
School	Bir filmde okul baskını sahnesi
Dive	Canlı performansları ve çizimlerle birlikte
Floyd the Barber (Canlı)	Arşivlerinden sahne performansları
Breed (Canlı)	Animasyon sahnede
Endless Nameless (Canlı)	Babasıyla ilgili karikatür çizimlerinde
Molly's Lips	Sahne performansları
Love Buzz	Sahne performansları
Heart Shaped Box	Yazılılarıyla birlikte mide sorunu anlatılırken
Lithium	Arşiv fotoğrafları ve yazılarla birlikte
Smells Like Teen Spirit / Scala	Nirvana'nın müzik klibiyle
Breed	Turnelerinden ve performanslarından görüntüler
Drain You (Canlı)	Sahne performanslarıyla
Here She Comes Now	Courtney Love ile ilk süreçleri anlatılırken
Come As You Are	Courtney Love ile olan süreçleri anlatılırken
I Hate Myself and I Wanted to Die	Eleştirilerle birlikte sahne performanslarıyla
And I Love Her	Courtney Love ile ev görüntüleri eşliğinde
Sappy	Nirvana'ya özgül imgelerle hazırlanan klip
Territorial Pissings (Canlı)	Sahne performansı
F. Farmer Will Have Her Revenge On Seattle	Yazıları eşliğinde, Courtney'e kızgınken
Serve the Servants	Fotoğrafları ve müzik klipleri eşliğinde
All Apologies	Sahne performanslarında, filmin sonlarına doğru
Where Did You Sleep Last Night	Komaya girdikten sonra
Ain't it a Shame	Bitiş jeneriğinde
Smells Like Teen Spirit	Bitiş jeneriğinde

Şarkılar kullanıldıkları sahnelerin duygularını desteklemektedir. Nirvana grubunun en çok bilinen ve grubun tavrını en çok ortaya koyan şarkılarından biri olarak bilinen *Territorial Pissings*, filmin girişinde jenerik videosu ile birlikte verilmektedir ve girişteki videonun hızıyla, temposuyla uyumluluk göstermektedir. Aberden şehri tanıtılırken kullanılan *Wake Up Little Susie* isimli şarkı, Cobain'in dünyaya geleceği şehrin umut dolu bir tavırla anlatılmasını desteklemektedir. Cobain dünyaya geldikten sonra çocukluk yıllarının anlatıldığı kısımlarda ise masumiyet ve saflık duygusunu destekleyici bir şekilde *Oh Me* isimli şarkı kullanılmaktadır. Wendy'nin boşanma sürecini ve Cobain'in bu durumlardan olumsuz olarak etkilendiği kısımlarda kötü bir şeyler yaşandığı hissini verebilmek için ise *Something in the Way* isimli şarkı kullanılmaktadır.

Film boyunca kullanılan şarkılar belgeselde girilmesi istenilen ruh durumunu sağlamaya yardım etmektedir. Filmde yer alan şarkılar genellikle baştan sona dinletilmektedir. Bu durum Cobain'in dünyasına girebilmeyi de büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Öznenin müzisyen olması, onun ruh halini yansıtabilecek şarkı veya müzik bulunmasını kolaylaştırmaktadır. Bir müzisyenin şarkıları onun dünyasını yansıtmak için ve filmin anlatısını bu yönde şekillendirmek için kullanılabilir. Çoğu

zaman şarkılara arşiv görüntüleri ve Cobain tarafından yapılan çizimlerin hareketlendirilerek kullanımı eşlik etmektedir. Bu yolla çoğu şarkı için adeta yeni bir müzik klipi hazırlanmıştır. Cobain'in her iki aile tarafından dışlandığı anlatıldıktan sonra ise yine çizimlerinin hareketlendirilmesiyle *Scentsless Apprentice* şarkısı için hazırlanan bir klip kullanılmaktadır.

4.5. Röportaj Kullanımı

Yönetmen Morgen bir röportajında: “Bir noktada kimseyle röportaj olmayacaktı ve Kurt'un hikayesini kamera dışı röportajlarda anlatacağı ve her şeyiyle tamamen Kurt merkezli olan bir film olacaktı. Ancak (Cobain'in) röportajlarını dinlemeye başladığımda, yazılarını ve elimizdeki bazı görüntülerini gördüğüm adamla, röportajlardaki adamı tanımakta zorlanıyordum. Ona en yakın olanlardan bazılarının, onun sanatını ve öyküsünü bağlamsallaştırmasının en iyisi olacağını düşündüm, böylece filmin röportaj bölümlerinde değilken, bildiğiniz Cobain'e tamamen dalmış oluyoruz” demektedir (akt. Jackson, 2015). Yönetmenin bu yaklaşımı anlamlı ve kıymetlidir. Çünkü öznenin tüm anlattıklarına kendini kaptırmamalı, söylenen sözlerin yanıtlanabileceğini bilmeli ve bu yüzden sadece onlarla yetinilmemelidir. Farklı kaynaklar üzerinden yürütülecek araştırmalar belgeselin öznesini daha geniş kapsamda tanımayı sağlayacaktır.

Filmin ilk uzun ve kapsamlı röportajı Cobain'in annesi Wendy ile gerçekleştirilmektedir. Filmin dördüncü dakikasından 13. dakikasına kadar ortalama dokuz dakika boyunca Wendy'nin röportajı genellikle arşiv görüntüleri üzerinden ses olarak verilir. Wendy, röportajının ilk dakikasında yaşadıkları kasaba olan Aberdeen'den, sonraki bir dakikasında ise Don Cobain ile tanışmasından, evlenmesinden ve bebek sahibi olmak istemesinden bahseder. Devam eden altı dakika boyunca Cobain'in dünyaya gelme sürecini ve çocukluk yıllarını anlatır. Cobain'in insanlar tarafından sevildiğini, resimler çizdiğini ve enerji dolu bir çocuk olduğunu anlatır. Son bir dakikalık kısımda ise eşiyle boşanma sürecini, bu durumun Cobain'i olumsuz olarak etkilediğini örneklendirerek anlatır. Wendy'nin anlatımıyla ilerletilen bu kısımlarda uzun uzadıya bir kişiyle röportaj yapıldığı havası oluşturulmamaktadır. Wendy'nin anlatımları arka arkaya hızlıca verilmemektedir. Bazen 20 saniye boyunca dahi Wendy'nin anlatımının bekletildiği kısımlar olmaktadır. Wendy'nin yüzü röportajın başladığı kısımlarda ve sonlarına doğru gösterilmektedir. Geriye kalan kısımlarda genel olarak Cobain'in çocukluğundan videolar gösterilmektedir.

Yönetmen filmde çocuklukla ilgili kısma fazlaca yer vermek istemiştir. Bu durum Cobain'in kısa süreli bir yaşama sahip olması ve yönetmenin çocukluğa dair bol görüntüye sahip olmasıyla da ilgili olabilir. Ayrıca çocukluk yıllarına ilişkin saflık ve mutlulukla sonraki yılların uyuşturucu bağımlılığı ve intihara giden süreci hikayeye bir çatışma veya karşıtlık ilişkisi sunabilmektedir. Fakat netice itibarıyla çocukluk yıllarına ne kadar vakit ayırmak istediği yönetmenin kendi tercihiyle alakalıdır. Dolayısıyla Wendy'nin, Cobain'in çocukluğuna dair uzun uzadıya, detaylı ve arşiv videolarını destekleyecek nitelikte konuşmalar yapması muhtemel olarak yönetmenin isteği üzerine gerçekleşmektedir. Yalnızca Wendy bu mesele üzerine uzun konuştuğu için, belgeselde bu konuya daha çok yer verilmesi ve bu konuda bol arşiv görüntülerinin bulunması istenmeyecektir. Dolayısıyla yönetmen röportajların hangi yönde yoğunlaşması gerektiğiyle ilgili olarak tercih sahibi olmaktadır. Kendi tercihlerini röportajları çekerken uyguladığı gibi, bunların filme dizilim sürecinde de kendi kararlarını uygulamaktadır. Örneğin bazı kısımlarda görsel akışa göre röportaj sesi duraklatılmakta ve yeri geldiğinde tekrar devam ettirilebilmektedir.

Bir röportajdan diğerine nasıl geçileceği de yönetmenin tercihleri doğrultusunda ilerlemektedir. Örneğin Wendy'nin röportajındaki son cümle “ve onu babasının evine götürdüm” şeklindedir. Hemen ardından gelen Cobain'in babasının röportajındaki ilk cümle ise “onunla baş edemedi” olmaktadır. Söylenenler arasında zıtlıklar olsa dahi röportajlar konu olarak birbirini destekleyecek ve hikayeyi devam ettirecek biçimde ilerletilmektedir. Annesi Wendy, kendisince makul sebepler doğrultusunda Cobain'i babasına götürdüğünü anlatırken, babası, Wendy'nin onunla başa çıkamadığı için bunu gerçekleştirdiğini söylemektedir. Fakat buradaki zıtlaşma seyircinin kafasını karıştıracak türden değildir. İzleyiciler bir şekilde Cobain'in sorunlar yaşadığını ve çevresindekiler için zorlayıcı olduğunu öğrenmektedir. Örneğin Cobain'in babasının konuşmasının ardından sözü devralan sonraki eşi de, Cobain'i evden göndermek zorunda olduğunu anlatmaktadır.

Belgesel yönetmeni için biyografinin inşasında başvurabileceği tanıklıkların olması, yani anlatılan kişinin profesyonel hayatından veya kişisel hayatından yakın temasta olduğu kişilerle irtibatının olabilmesi hayatidir. O kişiyle alakalı belki kitaplarda dahi yazmayan ve kişinin kendisinin dahi anlatmayacağı detaylara bu şekilde ulaşılabilmektedir. Burada Cobain'in ailesiyle yaşadıkları ve bunlarla bağlantılı olarak kendisiyle yaşadıkları, ailesinden sonraki süreçte kız arkadaşıyla yaşadıkları ve sonraki süreçte ise grup arkadaşlarıyla yaşadıkları tanıklar eşliğinde anlatılmaktadır. Anlatılanlara arşiv görüntüleri eşlik etmekte ve bu tanıklığı güçlendirmektedir. Bir bakıma yönetmen, arşivi derleyerek ve tanıkları konuşurarak kendi anlatısının oluşmasını sağlayabilmektedir.

Tablo 3. Belgeselde Röportaj Kullanımı

	Röportaj Yapılan Kişi	Cobain'le veya Belgeselle Bağlantısı
1	Wendy O'Connor	Cobain'in Annesi
2	Don Cobain	Cobain'in Babası
3	Jenny Cobain	Cobain'in Üvey Annesi
4	Kim Cobain	Cobain'in Kız Kardeşi
5	Krist Novoselic	Cobain'in Arkadaşı
6	Tracy Marander	Cobain'in Kız Arkadaşı
7	Courtney Love	Cobain'in Karısı

4.6. Arşiv Kullanımı

Filmin yönetmeni Morgen, filmin basın açıklamasında: “Bu proje üzerinde çalışmaya sekiz yıl önce başladım. Çoğu insan gibi, başladığımda, ortaya çıkarılacak sınırlı miktarda malzeme olacağını düşündüm. Fakat, Kurt'un arşivine adım attığımda, 200 saatten fazla yayınlanmamış müzik ve ses, çok çeşitli sanat projeleri (yağlı boya tablolar, heykeller), saatlerce daha önce hiç görülmemiş ev filmleri ve kendini nadiren medyaya ifşa eden bir sanatçının samimi bir portresini çizmeye yardımcı olabilecek 4000 sayfadan fazla yazı keşfettim” (akt. Goble, 2014) demektedir. Filmde kullanılan görüntülerin yüzde 85'i daha önce görülmemiş ve nadiren bulunabilecek malzemelerden oluşmaktadır. Bu malzemelere kimsenin bilmediği 108 ses kasetinin keşfi de dahildir (Bromwich, 2015).

Morgen, kendisiyle gerçekleştirilen bir röportajda: “Benim için ‘Montage of Heck’ (Kurt'un karışık kaseti), Kurt'un zihnine bir yolculuk gibi. Komik, sıradan, romantik, öfkeli, birbiriyle çelişen yan yana dizilerle dolu. Kaseti tarif ederseniz, bir dereceye kadar Kurt'u tarif ediyorsunuz” (akt. Bromwich, 2015) demektedir. Kasetler ve buna benzer makine hafızalar, bireylerin kendilerine özgü tutumlarının kayıtlarıdır. Özenin ürettikleri, yaşamından sonraki süreçte, onu anlamaya ve anlatmaya yarayan materyallere dönüşebilmektedir. Cobain'e ait çizimler, kayıtlar ve benzeri materyaller onun şöhrete ulaşmadan önceki dönemine aittir. Bu yönüyle şöhretli olmasından

kaynaklanabilecek etkenlerden uzak, kendi bireyselliği ve dünyası ekseninde oluşturulmuşlardır.

Cobain'in kendisinin oluşturduğu kayıtlar, çizimler ve yazılar olduğu gibi, Cobain'in müdahalesi dışında, ailesi tarafından oluşturulan kayıtlar da vardır. Bunlar daha çok Cobain'in çocukluğuna ait video kayıtlardır. Yönetmen, Cobain'in çocukluğuna fazlaca zaman ayırmayı tercih etmiştir. Çocuklukla ilgili arşiv materyallerinin izletildiği kısımlar, annenin konuşması ve müzikle desteklenerek ilerletilmiştir. Cobain'in dünyaya geldiğinin anlatıldığı kısımda, ayak izlerinin de olduğu aile tarihi belgesi gösterilir. Bununla birlikte 20 Şubat 1967'de Grays Harbor Devlet Hastanesi'nde doğduğunu gösteren belge ekrana getirilir. Yönetmenler öznelere ne zaman doğduğuna dair bilgiyi çeşitli biçimlerde verebilmektedir. Kimisi bu bilgiyi vermeyi hiç tercih etmeyebilir veya yalnızca sözlü bir şekilde ifade edebilirdi. Fakat bu tür belgelerin, resimlerin gösterilmesi o insanın somut göstergelerle yeniden inşa edilmesini sağlamaktadır. O dönemin belgelerini, hastanelerini, bebeğin ayak izlerini ve resimlerini görmek, bir insanın dünyaya gelişini görsel unsurlarla zihnen ve duygularla algılayabilmeye yardımcı olmaktadır.

Cobain'in şöhretli bir insan olması arşiv görüntülerinin olabildiğince fazla olmasını sağlamaktadır. Medya ve magazin dünyası böylesi meşhur kişilerin neredeyse her anlarını kayıt altına almaya çalışmaktadır. Bu durum ise daha sonra bu kişinin biyografisi belgeselini yapacak olan yönetmenin elini kolaylaştırmaktadır. Böylesi arşiv zenginliği içerisinde yönetmenin derdi, bulmaktan öte eleyebilmek olmaktadır. Belgeselin zaman sınırlılığı tüm arşiv görüntülerinin bir arada kullanılabilmesine izin vermemektedir. Ayrıca kullanılmak istenilenlerin de belli bir mantık ve hikaye zeminine oturabilmesi gerekmektedir. Belki anlatıyı tam olarak desteklemeyen arşiv görüntüleri ile karşılaşılabilir, böyle durumlarda kurulmak istenen anlatı mantığına göre eleme yapılması gerekecektir. Belgeselci, arşiv görüntüleriyle biyografisini tanıtmak istediği gibi, öne çıkarmayı arzu ettiği meselelere de katkı sağlamak istemektedir.

Belgesel yönetmeni arşiv görüntüleri ile öznesinin bir özelliğini veya durumu öne çıkarmak isteyebilir. Örneğin bu belgesel üzerinden bir şöhretin son buluşu mu, trajedisi mi, uyuşturucunun olumsuzlukları mı, popüler kültürde yükselmenin ne kadar hızlı olabileceği mi yoksa bir yeteneğin tüm sektör tarafından istenildiğinde imha edilebileceği mi anlatılmaktadır. Yönetmenin argümanının veya belgeseli yapmak istemesindeki motivasyonun ne olduğu, hangi yönde seçimler yapacağını şekillendirmektedir. Belgeselin argümanı olacak olan mesele bir yönüyle yönetmenin de argümanı olabilmektedir. Bu bakımdan yönetmen, özneyi inşa ederken bir yandan da kendi argümanını tesis etmektedir.

Filmin arşiv görüntüleri genel olarak hikayenin izlediği kronolojik akışa uygun bir sırayı takip etmektedir. Çocukluğu ve ergenlik dönemiyle ilgili anlatı, meşhur olduğu döneme geçmek için bir zemin oluşturmaktadır. Sonrasında yaşanacak olanların daha iyi anlaşılmasını, öncesinde anlatılanlar belirlemektedir. Yaşadığı sıkıntılar, ailesinin boşanması, Cobain'in her iki ailede de tutunamaması, arkadaşlarıyla uyuşturucu madde kullanımına başlaması onun sert bir müziğin öncüsü olmasının yolunu açmaktadır. Seyirciler içinse bu yola giden süreç gösterilmiş olmaktadır. Ayrıca arşiv görüntülerinin tek başına kullanılabilmesinin yanı sıra, kurgulanarak veya film anlatısına dair farklı yöntemlerle birleştirilerek kullanılması da mümkündür. Bu filmde Cobain'in ses kayıtları animasyon sahneler vesilesiyle vücut bulmuştur. Cobain'in anlattıklarının görsel olarak da belirginleşmesi sağlanmıştır. Sesle ilgili arşiv materyallerine görünürlük kazandırılmaya çalışıldığı gibi, yalnızca görüntüden ibaret olan arşiv görüntüleri de öznenin sesiyle ilişkilendirilerek etkinliği artırılmıştır.

Arşiv görüntüleri veya sesler, bireysel olarak oluşturulurken, ilerde bir gün belgeselde kullanılabilceği düşüncesiyle yapılmamaktadır. Profesyonel bir üretim olmamaları sebebiyle, titreşim, flu, görüntü veya ses kalitesi düşük olabilmektedir. Bu durum onları daha güvenilir ve gerçekçi göstermektedir. Belki yalnızca aile albümlerinde kalabilecek görüntüler büyük prodüksiyonlar vesilesiyle kamuya sunulmaktadır. Cobain'in vefatından 21 yıl sonra gerçekleştirilen bu belgesel için ulaşılanlar geçmiş bugüne, bugünü ise geçmişe götürmeye yarayan geniş zamanlı kullanıma açık materyaller olmaktadır.

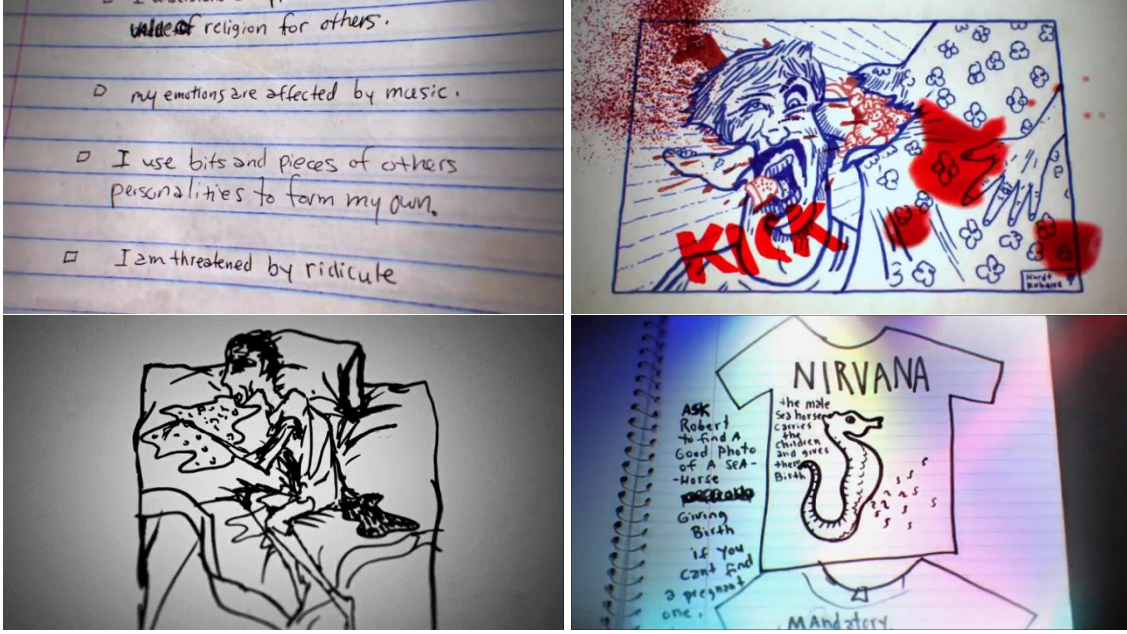
Belgeselin ilerleyen kısımlarında Cobain'in, eşi Courtney Love ile evlerinden çeşitli video görüntülerinin yer aldığı kısımlar gelmektedir. Bu bölümde Courtney, Cobain'in saçını keserken, evi gösterirken, hatta "burası tuvalet" dediği kısma kadar, aralarında pek de dolu olmayan muhabbetler yaparlarken, yer yer üzerlerinde kıyafetlerin dahi olmadığı, salaş bir hal içerisinde, yatak ve banyo hallerinin dahi yer aldığı, garip taklitler gerçekleştirdikleri, Cobain'in kadın elbisesi giydiği, gitarını defalarca yere vurarak kırdığı, Courtney'in, Cobain'in sırtına çıktığı kısımlar bulunmaktadır. Cobain'in özel yaşamının tüm çıplaklığıyla gösterilmesi izleyici açısından yerine göre rahatsız edici olabilse de, yönetmenin belgesel yoluyla genel anlamda ifade etmek istedikleri için de ayrı bir zemin oluşturmaktadır. Seyircisi için, herşeyi tüm açıklığıyla gösterdiği algısı üzerinden ilerleyebilmektedir.

Ayrıca arşiv görüntüleri dönemler arası karşılaştırma yapabilmek için veya herhangi bir duruma cevap sağlayabilme adına da kullanılabilir. Cobain'in bebekliği ile kendi bebeği Frances'in görüntüleri bir kısımda arka arkaya verilmektedir. Çocukluğa dair saf anlatının sonunun hüznüne gidebileceği gösterilmektedir. Cobain'in sonu erken yaşta intihar eden, Frances da babasının erken vefatıyla aile mahrumiyeti yaşamaktadır. Ayrıca belgeselde arşiv görüntüleri üzerinden babalık meselesine dair bir kıyaslamaya da gidilmektedir. Cobain'in bu konu üzerine yazdıkları onun babalığa verdiği önemi göstermektedir. Kendi babası gibi olmak istemese de, erken vefatı sebebiyle, kızını erken yaşta babasız bırakan bir baba konumuna gelmektedir. Bunun yanı sıra Cobain'in yaşamının son dönemlerine doğru eroin kullanımı sebebiyle eleştirildiği gazete haberleri ekrana getirilir. Ardından Cobain'in bir konserinde bunlara verdiği cevap gösterilir. Bu şekilde arşiv görüntüleri üzerinden hem sorgulamalar hem de cevaplar gösterilebilmektedir.

4.7. Animasyon Kullanımı

Cobain'in günlükleri, Morgen tarafından kaleydoskopik bir tarzda hayata geçirilmektedir. Cobain'in sabit bir sayfada yer alan çizimleri ve karalamaları, filmin animasyonlarını hazırlayan Stefan Nadelman ve Hisko Hulsing tarafından hareketlendirilerek halüsinojenik bir kolaja dönüştürülmektedir (Bromwich, 2015). Cobain'in çizimlerinin ve yazılarının hareketlendirilme biçimi, uyuşturucu madde kullanımında yaşanan halüsinasyon halini andırmaktadır. Ayrıca Cobain'in Nirvana grubuyla oluşturduğu 'grunge' adı verilen bu yeni müzik tarzıyla paralel bir yaklaşım göstermektedir. Bu yeni alternatif rock müziğin yaklaşımında hız, tempo ve haykırış kendini göstermektedir. Bu hareketlendirmede, sayfa üzerindeki yazılar belli bir ritimle görünmeye başlamakta, bir harf üzerindeki nokta sayfa üzerinde gezinmekte, bir yazıdan diğerine hızlı ve çeşitli efektlerin kullanımıyla geçişler yapılmaktadır.

Görsel 6. Yazıların Kullanımı

Filmin animasyon sahnelerinde Cobain'in kendi sesi kullanılmıştır. Bu sesler, Cobain'le ilgili arşivlerden, kasetlerden elde edilmiştir. Cobain'in canlandırıldığı animasyonlarda onun sesini kullanmak özgün ve etkili bir yaklaşım olmaktadır. Ayrıca animasyon sahneler çizime benzemektedir. Bu durum Cobain'in de çeşitli çizimler ve karalamalar yapıyor olmasıyla benzerlik göstermektedir. Animasyon sahnelerde annesiyle yaşadıkları, hatıralarını anlattığı, intihar girişiminde bulunduğu, gitarıyla şarkı denemeleri yaptığı, telefonla konuştuğu, arkadaşlarıyla uyuşturucu madde kullanmaya başladığı gibi çeşitli detaylar canlandırılmıştır. Filmde animasyon kullanımı, Cobain'in hayallerle örülü, çizimleriyle ve yazılarıyla oluşturduğu dünyayı gösterebilme adına anlamlı bir tercih olmaktadır.

Görsel 7. Belgeselde Animasyon Kullanımı

Cobain'in solisti ve gitaristi olduğu Nirvana müzik grubunun albüm kapaklarında yer alan simgeler ve görseller çeşitlendirilerek ve animasyon teknikleriyle

hareketlendirilerek kullanılmıştır. Aşağıdaki şekilde üst kısımda albüm kapaklarının resimlerine, alt kısımda ise belgeselde kullanılan görüntülere yer verilmiştir. Nirvana albümlerinin kapaklarında bulunanlar; *In Utero* (1993) kapağında kanatlı bir kadın, *Incesticide* (1992) kapağında mumyayı andıran bir yaratık, bir bebek ve haşhaş tohumu, *Nevermind* (1991) kapağında havuzda yüzen bir bebek ve *All Apologies* (1993) kapağında deniz atı görselleri bulunmaktadır. Bu albüm kapağı görselleri Nirvana'nın ve Cobain'in şarkılarının ve tarzlarının yansıdığı imgelerdir. Bu imgeler Cobain'in dünyasına mümkün olduğunca girmeye çalışan bir yönetmen için, onun duygu durumunu yansıtmaya yardım edebilecek metaforik öğeler olarak kullanılmaktadır.

Görsel 8. Albüm Kapaklarının Belgeselde Kullanımı

Sonuç

“Belgesel sinema, insanın doğa ile ve başka insanlarla kurduğu ilişkilerin belirli biçiminden kaynaklanan unutmaya, acımasızlığa ve umutsuzluğa karşı direnen bir sanat formu, bir sanat alanıdır” (Oskay, 1997, s. 148). Bu makale ile, Brett Morgen yönetmenliğinde hazırlanan 2015 yapımı “*Cobain: Montage of Heck*” belgeseli analiz edilmiştir. Nirvana grubunun solisti Kurt Cobain'in yaşamöyküsünün anlatıldığı belgeselin süresi 2 saat 12 dakikadır. Belgesel, doküman ve betimleme analiziyle incelenmiştir. Ayrıca analiz için parametreler oluşturulmuştur. Bu parametreler; film bilgileri ve konusu, görüntü tasarımı, kurgu, ses ve müzik, röportaj kullanımı, arşiv kullanımı ve animasyon kullanımı şeklindedir. Çözümleme kısmı bu parametreler üzerinden gerçekleştirilerek belgesel analizinin sistemli ve düzenli ilerlemesi sağlanmıştır. Bu yolla belgesele ilişkin anlatı unsurlarının her birinin nasıl ve neye göre şekillendiği incelenerek, bunlar üzerinde çıkarımlarda bulunabilme imkanı sağlanmıştır.

Araştırmanın temel bulgusuna göre, belgeselde işlenen konunun/kişinin özellikleri, belgeselin her bir alt parametresini hem birbirinden bağımsız hem de birbiriyle etkileşim halinde (anlatının tarzını ve inşasını) biçimlendirmektedir. Dolayısıyla ele alınan konu veya kimlik değiştiğinde bir bütün olarak belgeselin nosyonu form ve formül değişimine uğrayabilecektir. Belgesel analizinde doküman, betimleme, söylem, içerik veya göstergebilimsel analizler gibi çeşitli yaklaşımlar uygulanabilir. Bu analiz birimlerinden biri uygulanırken buna belgeseli şekillendiren, belgesele özgü anlatı parametrelerinin de eklenebileceğinin gösterilmesinin, alandaki çalışmalara çeşitlilik ve farklı yaklaşım imkanlarının yolunu sunabileceği düşünülmektedir. Böyle bir yaklaşım belgeseli inşa ederken anlatının alt parametrelerini tanımlamaya ve her bir parametrenin belgesele bir bütün olarak etkisini ortaya koymaya olanak tanımaktadır.

“*Cobain: Montage of Heck*” belgeseli çözümlendiğinde, işlenen konuya/kişiye dair özelliklerin belgeselin anlatı diline yansıdığı görülmüştür. Öncelikli olarak belgeselin ismi,

Cobain'in oluşturduğu (Cobain: Montage of Heck) karışık kasetin ismidir. Bu kasetin içeriğinde yer alanlara benzer bir kolajın görselleştirilmesiyle belgesel başlatılmaktadır. Cobain'in gerek müzik tarzı gerekse yaşam biçiminde kendini gösteren sıradışılık, hız ve tempo belgeselin genel anlamdaki dilinde ve kurgusunda belirlemektedir. Cobain'in dünyasının temsili öncelikli olarak onun yaşadığı dönemin ve Cobain'in ruh halinin anlaşılmasıyla sağlanabilmektedir. Bu yüzden onun hazırladığı kaset, çizimler ve şarkılar belgesel boyunca sıklıkla ekrana gelmektedir.

Görüntülerin kullanımına bakıldığında ışığın karşıdan geldiği, röportaj veren kişilerin yan profilden, alt açılardan ve kişilerin kadrajın uç kısımlarına yerleştirildiği sıra dışı çerçevelenmeler görülmektedir. Bu durum belgeselin konusu olan Cobain'in de sıra dışılığıyla ilişkilendirilebilir. Cobain'in yaşam biçimi belgeselin anlatı dilinde görsel olarak karşılığını bulmaya çalışmaktadır. Cobain'in mücadele içinde olduğu uyuşturucu kullanımı ve yaşadığı sağlık sorunları onun kendi yaşamı içindeki sıkışmışlığı göstermektedir. Bu durum bazı açılarda röportaj verenlerin bakış yönlerinde boşluk bırakılmaması neticesinde kendini hissettiren sıkışmışlıkla belgesel anlatısında da karşılığını bulmaya çalışmaktadır.

Belgeselin öznesinin ses sanatçısı olması ve yaşadığı dönemde birçok ses kasedi doldurmuş olması, belgesel anlatısında da seslerin ve şarkıların yoğun olarak kullanımını beraberinde getirmiştir. Sesin varlığı ve tonalitesi artık yaşamda olmayan birinin kendini yeniden var edebilmesine yardımcı olmaktadır. Belgeselin animasyon sahnelerinde arşivlerden edinilen Cobain'in sesi onu canlandırırken kullanılmaktadır. Belgeselde her ne kadar röportaj kullanımı üzerinden gerçekleştirilen anlatılar olsa da, sıklıkla Cobain'in kendi sesinin de kullanılıyor olması belgesel üzerinden onun kendini anlattığı algısını oluşturmaktadır. Yönetmen bu sesler ardında gizlenen fakat anlatının asıl kurucusu olan gizli bir üst ses olarak işlemektedir.

Röportajlar, olayın veya öznenin farklı boyutlardan ve farklı açılardan görünmesini sağlamaktadır. Aynı meselenin başka dünyalara nasıl yansıdığı ve tesir ettiği röportajlar üzerinden ortaya çıkmaktadır. Birden fazla insanın aynı olay üzerinden hareketle bir şeyler söylemesi, gerçekliğin doğrulanmasına ve birçok açıdan değerlendirilmesine yaramaktadır. Farklı insanların yorumlarını dinlemek izleyicilerin üzerindeki etkiyi artırmaktadır. Röportajlar bazen izleyicinin genel film akışı içerisinde soluk alabilmesine de imkan tanımaktadır. Hızlı bir değişim ve görüntü akışı içerisinde, sabit bir görüntüye baktıkları belki tek yer röportaj sahneleri olabilmektedir.

Belgeselcinin çektikleri dışında yer alan, kişinin yaşamına veya yaptığı işe dair çeşitli görüntüler de kullanılmaktadır. Belgeselci, arşiv olarak nitelendirdiğimiz bu görüntüler içerisinden kendi anlatısını en iyi şekilde destekleyecek olanları seçerek kullanmaktadır. Görüntü tasarımı, belgeseli çeken öznenin kişisel özelliklerine ve yaşam dinamizmine bağlı olarak şekillenebilmektedir. Cobain gibi genç, hareketli ve dinamik birinin görüntüleri onun yaşamına paralel biçimde aktüel ve hareketli bir tarzda sunulmaktadır. Görüntünün, sesin, ışığın, renklerin kullanımı ve sanat yönetimi Cobain'in kimliğine yaklaştırılmaya çalışılmaktadır.

Belgeselin genel kurgusu Cobain için önemli ve onu değiştirici olaylar üzerinden ilerlemektedir. Yalnızca düz bir anlatımla çocukluk veya orta yaş döneminin anlatılması etkileyici olmakta sınırlı kalabilmektedir. Bu gibi durumların hikayenin temel dinamiklerini destekleyici bir yönü olmalıdır. Cobain'in belgeselinde çocukluk dönemine fazlaca yer verilmiştir. Bunda Cobain'in genç yaşta vefat etmiş olmasının etkisi olabileceği gibi, gençlik dönemlerinde uyuşturucuya bulaşmış olması ve zor bir dönem geçirmiş olmasından kaynaklı olarak, çocukluk döneminin saflığı ve temizliği sembolize edecek bir biçimde kullanılmasının da etkisi vardır. Cobain'in sonraki süreçte yaşadığı uyuşturucu

kullanımı ve intihar gibi olumsuz durumlar, çocukluk yıllarının saflığının anlatımıyla daha vurucu ve kontrast sağlayıcı biçimde öne çıkabilmektedir.

Bir şeyin ne oranda bozulduğunu vurgulu bir şekilde aktarabilmek için onun bozulmadığı durumu da göstermek etkiyi artırmaktadır. Bir şeyi ilk andan itibaren bozulmuş olarak göstermek o şeyin her zaman öyle olduğu anlamını ortaya çıkarabilmektedir. Bunun önüne geçebilmek ise, sinemanın çatışma unsurunu güçlendiren bu tür zıtlıkların gösterilmesiyle mümkündür. Bozulma öncesini göstermek, bu durumu kırılma noktasına ve dönüşüme taşımak için zemin oluşturulabilmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra biyografinin en sade, temiz ve yalın hallerinin gösterilerek anlatıya başlanması; o yaşama dair bilinenleri sıfırlamaya, o yaşamla empati kurulabilmesini güçlendirmeye ve o yaşamı sevdirmeye çalışmakla ilgili olabilmektedir. Ünlü birinin veya kötülüğe bulaşmış birinin çocukluk hallerini göstermek, onun yalın bir insan olarak da algılanabilmesini sağlamaya ve medya yoluyla önceden oluşturulan temsilini sadeleştirmeye yardım etmektedir. Gösterilen her durum, oluşturulmak istenen duygu durumunu daha iyi yönetebilmeye yardım etmektedir.

Ses ve müzik kullanımında da belirleyici olan öznenin kimliğidir. Anlatılan dönemin müzikleri, anlatılan hikâyeye uygun düşen enstrümanlar ve eğer varsa öznenin kullandığı enstrümanlar belgeselde kullanılabilir. Belgeselin öznesinin müzisyen olduğu bu belgeselde onun bestelediği şarkıların sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Ses olarak ise; gerçek kişilerin sesleri, arşivlerden edinilen sesler ve ortamı destekleyici sesler kullanılmaktadır. Müzik ve ses tasarımı, öznenin dünya görüşüne, ideolojisine ve anlatılan hikâyeye göre şekillenmektedir. Belgeselin öznesi için önemli olan, onun dinlediği veya söylediği şarkılar ise anlatı içerisinde oluşturulmak istenen duygu durumuna göre kullanılabilir.

Belgeselde arşiv kullanımına gelindiğinde ise arşivler, kişinin yaşamının yalnızca bugünden ve sonrasından ibaret olmadığı varsayımıyla, öznenin mazisini ortaya koymak açısından en değerli unsurlar olmaktadır. Bunlar; fotoğraflar, müzikler, videolar, ses kayıtları ve çeşitli belgeler gibi geçmişini resmetmenin imkanını sunan tüm malzemelerdir. Vefat eden biri için daha makbul olsa da yaşayanlar için de kullanılabilir. Arşiv materyalleri, izleyici ile kurduğu iletişim açısından değerlendirildiğinde, bir bakıma daha soğuk unsurlar olduğu söylenebilir. Belgeseli sürekli olarak arşiv üzerinden ilerletmenin, anlatılan kişiyi afaki bir konuma sokma ihtimali de vardır. Bu yüzden belgeselin diğer unsurlarında olduğu gibi arşiv kullanımında da ölçülü hareket edilebilmelidir.

Belgesel bir filmde animasyon sahne kullanımı bir zenginlik gibi görünse de, bir bakıma da gerçekliği bozabilme tehlikesiyle risklidir. Lakin arşiv görüntülerinin ve röportajların, değiştirilmesi zor unsurlar olması sebebiyle, estetik açıdan ve anlatı bakımından yönetmeni kısıtlayan bir tarafı varken, kurmaca veya animasyon kullanımının, yönetmeni bu kısıtlılıktan uzaklaştırabilen ve hayal gücünü devreye sokabilen bir yönü vardır. Bu durum yönetmene, özneyi yeniden canlandırabilme imkanı tanımaktadır. İzleyicisine özneyi sunarken, seyir zevkini de artırabileceği, zor ama beğenilme ihtimali fazla olabilecek bir atmosfer oluşturabilmektedir.

Extended Abstract

Documentary cinema is a field that tends towards reality and presents information and documents by employing the technical and aesthetic elements of cinema. Documentary films differ from fictional films in that they tend towards reality. The stories they tell are real, and they form their narrative language based on facts. In this article, after the definition of documentary cinema, its framework, and narrative in documentary cinema, the documentary "Cobain: Montage of Heck" is analyzed in the context of the narrative.

The analyzed documentary tells the life story of American singer and songwriter Kurt Cobain. This article analyzes how Kurt Cobain's life is visually constructed through the narration and instrumentality of the documentary, and how the capabilities with regard to technique and narrative are utilized. With such an analysis, the ways the story is constructed and the narrative structure is established in documentary cinema are examined, and some sort of expansion is sought for qualified documentary narration. It is essential to attempt to identify the best techniques and narrative styles without ignoring the documentary nature of the documentary film. The documentary "Cobain: Montage of Heck", selected through purposive sampling, is analyzed using specified technical parameters, through document and description analysis methods. The technical parameters specified include film information and subject, image design, editing, sound and music, use of interviews, use of archives, and use of animation. Parameters have provided systematicity to the analysis of the documentary, and each parameter is presented in the analysis section of the documentary divided into sub-titles. The parameters also constitute the research questions of the study. The issues examined in the study are as follows: How a subject is chosen and how an introduction to the subject is made with the film information and subject; how image design and cinematographic elements in the documentary such as framing, plan, use of light and camera are employed; what kind of language the editing has as part of the parameter regarding the editing, how the scene flow, rhythm, sequence and tempo progress; how the sound and music shape the narrative as part of the parameter regarding sound and music; how the interviews spread over time, what purposes they serve, why and how they are effective as part of the section concerning the interviews; the effects of contributing factors such as videos, photographs, and documents that the documentary team did not film on the documentary narrative in the context of archive use; and the effects of animated scenes used in the documentary on the documentary narrative within the context of the use of animation.

When the narrative language of the documentary "Cobain: Montage of Heck" is examined, it was observed that the features of the subject it deals with are reflected in the narrative language of the documentary. The extraordinariness, speed, and tempo manifested both in Cobain's style of music and way of life also appeared in the language and editing of the documentary in general terms. The representation of Cobain's world was primarily achieved by understanding the period in which he lived, and Cobain's state of mind. Therefore, his albums, drawings, and songs appeared frequently throughout the documentary. Considering the use of images, extraordinary framings were observed, which can be associated with Cobain's extraordinariness, where the light came from the opposite direction, the interviewees were recorded from side angles and lower angles, and the individuals were placed to the ends of the frame. In this way, Cobain's lifestyle attempted to find a visual equivalent in the narrative language of the documentary. The drug use Cobain had struggled with, and the health problems he had experienced indicated the state of stuckness in his own life. This situation attempted to find its counterpart in the documentary narrative with the feeling of stuckness evoked by leaving no gap in the line of sight of the interviewees in certain angles. The fact that Cobain, the subject of the documentary, was a vocal artist and had filled many audio cassettes during his lifetime, brought along the intense use of audio and songs within the narrative of the documentary. The presence and tonality of the audio helped an individual who was no longer alive to re-establish himself. Interviews allowed the event or subject to be viewed from different dimensions and different angles. How the same issue reflected and affected other worlds was revealed through interviews. The fact that more than one individual talked based on the same event helped to confirm the reality and evaluate it from multiple perspectives. Various images of the individual's life or work, other than those shot by the documentary

filmmaker, were also used. The documentary filmmaker used these images, which we refer to as archives, by choosing the ones that would best support his own narrative. The use of images has been shaped depending on the personal characteristics and life dynamism of the documentary subject. Images of a young, active, and dynamic individual like Cobain himself were presented in an actual and lively manner correspondingly with his life. The use of image, audio, light, colors, and art direction was sought to be brought closer to Cobain's identity. The narrative of the documentary, which proceeds through conversations, attempted to increase the impact of this narration with the use of editing. Occasionally, what the speaker told in a rapid manner could be turned into a more emphatic tone by prolonging the time between words or phrases through editing. By doing so, the audience was allowed to think after each phrase. Words were not allowed to fly by hastily. By enabling more than one individual to maintain the same topic, it was both evidenced that that particular topic was witnessed by multiple individuals, and a fast and unborning flow was generated. Although the use of animated scenes in a documentary film may seem like a richness, it is also risky from another aspect, bringing along the danger of distorting reality. However, archive footage and interviews have a restrictive aspect for the director in terms of aesthetics and narrative since they are elements that are difficult to alter, while the use of fiction or animation has an aspect that can relieve the director of this limitation and engage his/her imagination. This situation provided the director with the opportunity to revive the subject. While presenting the subject to the audience, it created an atmosphere that can enhance visual pleasure, and that is difficult to achieve but likely to be admired.

Kaynakça

- Bernard, S. C. (2011). *Documentary storytelling: Creative nonfiction on screen*. New York and London: Focal Press.
- Bromwich, K. (2015). Interview: ‘Who knew Kurt Cobain was that funny?’, <https://www.theguardian.com/music/2015/mar/08/kurt-cobain-nirvana-montage-of-heck-brett-morgen-interview>, Erişim Tarihi: 01.01.2021.
- Burgoyne, M. (2015). Movie review – Cobain: Montage of Heck (2015), <https://www.flickeringmyth.com/2015/04/movie-review-cobain-montage-of-heck-2015/>, Erişim Tarihi: 29.12.2020.
- Corner, J. (2002). Biography within the documentary frame: a note. *Framework: The Journal of Cinema and Media*, 43 (1), 95-101.
- Goble, C. (2014). Kurt Cobain authorized documentary montage of heck coming to HBO, <https://pitchfork.com/news/57601-kurt-cobain-authorized-documentary-montage-of-heck-coming-to-hbo/>, Erişim Tarihi: 01.01.2021.
- Güneş, Ö. (2017). Türkiye'de belgesel yapım süreçleri ve zorlukları. Nagihan Ç. Bikiç ve Ferhat Özgür (Ed.), *Belgesel/kısa film/video sanatı*. (s. 67-93). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Hardy, F. (1966). Introduction. Forsyth Hardy (Ed.) *Grierson on Documentary*. (s. 13-39). Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Jackson, J. (2015). Kurt Cobain: Montage of Heck — An interview with director Brett Morgen, <https://www.pastemagazine.com/movies/kurt-cobain-montage-of-heck-an-interview-with-dire/>, Erişim Tarihi: 02.01.2021.
- Nichols, B. (2017). *Belgesel sinemaya giriş*. (Çev. Duygu Eruçman). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi.

- Oskay, Ü. (1997). "Belgesel sinema, ampirik algılama ve "büyük balık küçük balığı yer!" dedirten globalleşmenin kültürü". Enis Rıza (Ed.), *Belgesel Sinema Üzerine Belgesel Sinemacılar Birliği 1. Ulusal Konferansı Bildirileri* (s. 148-152). İstanbul: Belgesel Sinemacılar Birliği Yayınları.
- Rabiger, M. (2007). Film yapmayı öğrenmek üzerine. Michael Tobias (Ed.). *Belgesel film yapım sanatı gerçeği arayış*. (s. 45-58). İstanbul: Kolaj Kitaplığı.
- Radin, R. (2007). Belgesel - neredeyse mükemmel bir araç. Michael Tobias (Ed.). *Belgesel film yapım sanatı gerçeği arayış*. (s. 269-271). İstanbul: Kolaj Kitaplığı.
- Rotha, P. (2000). *Belgesel sinema*. (Çev. İbrahim Şener). İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Rothwell, J. (2012). Developing ideas. Erik Knudsen, Jerry Rothwell ve Wilma De Jong (Ed.). *Creative documentary: Theory and practice*. (s. 57-63). Harlow, U.K: Routledge.
- Spence, L. and Navarro, V. (2011). *Crafting truth: Documentary form and meaning*. New Brunswick, New Jersey, and London: Rutgers University Press.
- Tobias, M. (2007). Gerçeği arayış. Michael Tobias (Ed.). *Belgesel film yapım sanatı gerçeği arayış*. (s. 221-235). İstanbul: Kolaj Kitaplığı.
- True, E. (2014). Kurt Cobain's Montage of Heck tape: his ex-girlfriend sets record straight. <https://www.theguardian.com/music/musicblog/2014/nov/04/kurt-cobains-montage-of-heck-tape-his-ex-girlfriend-sets-record-straight>, Erişim Tarihi: 29.12.2020.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2006). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vassar, M. (2002). Montage of Heck. <https://www.livenirvana.com/digitalnirvana/songguide/body7fd4.html?songid=60>, Erişim Tarihi: 29.12.2020.

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar: Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.